STAREA DE AFECT: RESPONSABILITATE *VERSUS* IRESPONSABILITATE

Victoria TIMOTIN, masterandă
CZU: 343.22:159.942 timotinvica@mail.ru

The study of personality consists from the studying of its behavior in society. The psychophysical possibilities of each of us are known and appreciated in correlation with behavior. Criminal law as a legal science also gives us an appreciation of the person actions based on its behavior, because only by establishing the attitude towards the committed we can discover the human inner world, only in this way we are able to discover his intentions.

Afectivitatea este o componentă esenţială şi indispensabilă a sistemului psihic uman, la fel de necesară şi legic determinată ca şi oricare altă componentă: cognitivă, motivaţională, volitivă etc. În această calitate ea trebuie să posede atributele generale ale psihicului – de a fi o modalitate specifică de relaţionare cu lumea şi cu propriul Eu, de a avea o valoare informaţional-reflectorie, respectiv de a semnaliza şi semnifica ceva, de a îndeplini un rol reglator specific, mai mult sau mai puţin evident.

Cercetarea personalității constă în cercetarea comportamentului ei în societate. Posibilităţile psihofizice ale fiecăruia dintre noi se cunosc şi se apreciază în corelaţie cu comportamentul. Dreptul penal ca ştiinţă juridică, de asemenea, dă apreciere acţiunilor persoanei reieşind din comportamentul celei din urmă, fiindcă numai stabilind atitudinea faţă de cele săvârşite, putem descoperi lumea interioară a omului, numai astfel suntem în stare să descoperim intenţiile acestuia.

O simplă acţiune fizică care produce o modificare nu ne vorbeşte nimic despre personalitate. Pentru a da o apreciere acţiunilor, dreptul penal cere stabilirea atitudinii individului faţă de cele comise. În conformitate cu prevederile alin.(2) art. 6 Cod penal al Republicii Moldova, care declară drept temei al răspunderii penale fapta prejudiciabilă săvârşită cu vinovăţie, cere prin aceasta prezenţa comportamentului ilicit. Lipsa acestuia înseamnă nevinovăţia persoanei.

Problema comportamentului este una dificilă. Deseori comportamentul este privit numai din punct de vedere juridic, latura psihologică a comportamentului fiind lăsată ca obiect de studiu pentru psihologie, ceea ce este incorect. Aprecierea comportamentului omului trebuie realizată şi din punct de vedere psihologic, deoarece elementele psihologice servesc drept temei pentru a judeca despre gradul pericolului social, de care depinde în cea mai mare măsură individualizarea corectă a faptei. În afară de aceasta, nu trebuie de uitat că la aprecierea comportamentului influenţează şi astfel de semne cu caracter subiectiv de origine psihică, cum sunt emoţiile, motivul şi scopul.

Motivul ca şi emoţia în unele cazuri atrage, sau invers, exclude răspunderea penală. Astfel, în unele cazuri furtul săvârşit de către un minor nu poate fi privit ca săvârşit cu scop de profit, deoarece poate avea o formă „poznaşă",de exemplu, sustragerea fructelor din livada vecinului. Acelaşi lucru s-ar putea spune şi despre scopul comportamentului persoanei.

Astfel, deşi structura psihologică a comportamentului nu constituie obiectul nemijlocit al ştiinţei dreptului penal, ea totodată ne permite să soluţionăm astfel de chestiuni, cum sunt de exemplu: evaluarea comportamentului infracţional, vinovăţia persoanei, motivul săvârşirii infracţiunii, împrejurările săvârşirii infracţiunii, implicit, și prezența stării de afect etc.

Cercetând problema afectului, am observat că, în majoritatea lucrărilor, este abordată problema comportamentului infracţional, motivului infracţiunii şi vinovăţia persoanei. Mai puţin se vorbeşte despre partea emoţională a infracţiunii, despre influenţa trăirilor emoţionale, iar acest lucru are loc, atunci când la stabilirea răspunderii un rol important îi revine stării psihologice a omului.

Acest fapt nu trebuie lăsat fără atenţie, deoarece lit. (g) art. 76 CP RM prevede ca circumstanţă atenuantă „ilegalitatea sau imoralitatea acţiunilor victimei, dacă ele au provocat infracţiunea", iar în Partea specială a Codului penal al RM, în art. 146 şi 156 sunt prevăzute componenţe ale infracţiunilor săvârşite în stare de afect (art. 146 – omorul, săvârşit în stare de afect; art. 156 – vătămarea intenţionată gravă sau medie a integrităţii corporale sau a sănătăţii în stare de afect), care atât

în primul, cât şi în al doilea caz, prevăd o răspundere atenuată.

Structura componenţelor de infracţiuni săvârşite în stare de afect este destul de dificilă, deoarece legiutorul înaintează faţă de ea în afară de criteriile juridice, şi pe cele psihologice, considerente din care practica judiciară se confruntă cu mari dificultăţi la delimitarea diferitelor categorii de infracţiunii. Numai elucidarea și examinarea structurii psihologice a comportamentului infracţional, influenţei emoţiilor asupra răspunderii penale, cercetarea laturii subiective a infracţiunilor săvârşite în stare de afect, elucidarea condiţiilor ce îndreptăţesc afectul near putea ajuta să găsim un răspuns la următoarele întrebări: ce este afectul şi ce răspundere trebuie să poarte persoana pentru infracţiunea săvârşită în stare de afect?

Afectul – este starea emoţională a omului care decurge foarte repede şi preocupă individul în perioada retrăirilor influenţându-i comportamentul său şi caracterizându-se prin nişte acţiuni puternic exprimate. Influenţând conştiinţa individului, afectul influenţează şi comportamentul lui. **Afectele** sunt forme afective simple, primitive şi impulsive, puternice, foarte intense şi violente, de scurtă durată, cu apariţie bruscă şi desfăşurare impetuoasă. **Afect** este numit procesul emoţional care decurge năvalnic şi vertiginos, însoţit de schimbări şi acţiuni organice, de cele mai multe ori nesupuse controlului volitiv conştient. Astfel, alături de stările psihice patologice, care exclud responsabilitatea şi anomaliile psihice care reduc responsabilitatea, o importanţă aparte în dreptul penal se acordă stărilor psihice ale subiectului infracţiunii, provocate de comportamentul ilegal sau imoral al victimei. Specificul acestor stări psihice ale subiectului din timpul săvârşirii infracţiunii constă în faptul că starea emoţională puternică apărută subit (afectul) nu exclude şi nici nu reduce responsabilitatea persoanei, care a comis infracţiunea drept rezultat al acţiunilor (inacţiunilor) ilegale sau imorale ale victimei, dar în acelaşi timp, ca şi alte stări emoţionale, provocate de victimă, influenţează esenţial asupra capacităţii de conduită conştient-volitivă a vinovatului. Afectul este prezentat ca o reacţie emoţională de tip exploziv cu slăbirea controlului voluntar asupra comportamentului omului. Decurge în câteva etape. Etapa iniţială se caracterizează printr-o

creştere rapidă şi intensă a încordării emoţionale, etapa a doua – prin destinderea stării emoţionale, şi etapa a treia – prin epuizare psihofizică de intensitate variată.

Stările de afect pot avea un caracter **fiziologic, patologic** sau **nedeterminat.**

Psihologic analizând starea de afect, putem constitui doar mecanismul de apariție a acestuia și cum acesta funcționează, însă cauzalitatea nu este una clară, din motiv că stimulul este individual fiecăruia, și nu se cunoaște care este mai vulnerabil psihologic. Starea de afect apare la persoanele cu un control emoțional scăzut și care au un nivel de inhibiție emoțională destul de mare, iar la apariția unui factor declanșator de origine negativă, la nivel afectiv, persoana nu poate face față și, respectiv, se lasă dusă de emoții. Intensitatea afectului este una foarte ridicată, iar aceasta implică abundența mai multor procese fiziologice, precum creșterea fluxului sangvinic, prezența palpitațiilor, secreția adrenalinei în sânge. O particularitate fiziologică a afectului o constituie eliberarea centrilor subcorticali de influenţa de frânare şi de reglare a scoarţei cerebrale. „Dominaţia" zonei subcorticale se descoperă în claritatea manifestărilor exterioare ale afectului trăit, în care este greu de ascuns furia, disperarea, bucuria, impulsul, adică se activizează starea de fugă a organismului. Astfel, corpul reacționează la nivel primitiv, după prima reacție, adică ai primit informația care ți-a provocat stupoarea conștiinței, și corpul reacționează după primul gând, sau mai bine zis prima nevoie, precum a lovi, a fugi, a plânge etc.

Starea de afect poate fi trăită de oricine, pentru că latura afectivă este prezentă în fiecare om, în special, având în vedere faptul că majoritatea populației se confruntă cu un control emoțional scăzut, și posedă un dezechilibru între procesele de excitație și inhibiție la nivel de sistem nervos. Astfel considerăm importantă cercetarea afectului, nu doar pentru a-l înțelege, dar și pentru a-l preveni prin dezvoltarea echilibrului psihologic și emoțional al persoanei.

Toate acestea sunt și trebuie să fie luate în considerare la stabilirea tipului afectului, la stabilirea pasibilității de pedeapsă a persoanei ce a comis infracțiunea. Nu credem că instanța de judecată este competentă

a stabili prezența stării de afect, fără părerea specialiștilor psihologi și psihiatri. Respectiv, legea procesual penală prevede efectuarea expertizei în aceste cazuri, care, după noi, este obligatoriu a fi petrecută de fiecare dată, atunci când există dubii referitor la starea emoțională a persoanei în momentul comiterii infracțiunii. Doar astfel vom putea stabili corect dacă persoana este responsabilă sau iresponsabilă.

Recomandat
Dorin POPESCU, dr., lector univ.